

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

- Курбанова Земфира Ибрагимовна*
КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ
КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА 10-18
- Норов Шухрат Сувонович*
УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА 19-25
- Холхужаева Юлдуз Уралбоевна*
XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН
БЎЛИМИ АҲОЛИСИННИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ..... 26-31
- Ochilova Oydiyona Rahmiddinovna*
O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI 32-35
- Ergashev Mavlon Eshniyozovich*
CHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 36-40
- Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li*
SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX
ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA) 41-44
- Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li*
MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN
O'RNI 45-50
- Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li*
ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI
SAFARI VA UNING NATIJALARI 51-55
- Нурметова Фазилат Илхомовна*
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ
БОСҚИЧИ..... 56-61
- Рахманова Мавлуда Эркин қизи*
ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН
УРУШИДАН Кейинги ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ..... 62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

- Avlokulov Anvar Ziyadullayevich*
HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH
TARTIBI 67-71
- Исманов Иброхим Набиевич*
ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА
ИМКОНИАТЛАР..... 72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ҲУДУДЛАРИНИ БАҲҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ ҲАҚИДАГИ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

БАҲҚАРОР ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОҲ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАҲРИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАҲР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА ҲУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОҲААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЖАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссагуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Hadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАННО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

THE HISTORY OF THE ECONOMIC AND SOCIAL LIFE OF THE PEOPLE FORCEDLY RELOCATED TO THE UZBEKISTAN SSR AFTER THE SECOND WORLD WAR

Rakhmanova Mavluda Erkin kizi

The Institute of History The Academy Of The Sciences Of Uzbekistan, PhD student

Email: erkinovnalyuda95@gmail.com

Abstract. During the Second World War, representatives of about 60 ethnic peoples and nationalities were deported from their places of residence by the Soviet authorities. Most of them were forcibly relocated to Kazakhstan SSR, Uzbekistan SSR and other republics that were part of the Soviet Union. The article describes the post-war socio-economic situation of the peoples deported to the territory of the Uzbek SSR.

Keywords. World War II, deportation, resettlement department under the Council of Ministers of the Uzbek SSR, economic-material, social life of forcibly displaced peoples.

ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ

Рахманова Мавлуда Эркин қизи

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Тарих институти, таянч докторант

Аннотация. Иккинчи жаҳон уруши даврида совет ҳокимияти томонидан 60га яқин этник халқлар ва миллат вакиллари ўз яшаш жойларидан депортация қилинади. Уларнинг катта қисми Қозоғистон ССР, Ўзбекистон ССР ва бошқа совет иттифоқи таркибида бўлган республикаларга кўчирилган. Мақолада Ўзбекистон ССР ҳудудига депортация қилинган халқларнинг уруш давридан кейинги ижтимоий-иқтисодий аҳволи ёритилган.

Калит сўзлар. Иккинчи жаҳон уруши, депортация, Ўзбекистон ССР Вазирлар кенгаши ҳузуридаги кўчириш бошқармаси, мажбуран кўчирилган халқларнинг иқтисодий-моддий, ижтимоий ҳаёти.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N10>

Кириш. Иккинчи жаҳон уруши якунлангач, совет ҳукумати урушнинг оғир оқибатларини бартараф этиш муаммосига дуч келди, бу айниқса мамлакат фуқоролари тақдирида ўзининг салбий таъсирини ўтказди. Иқтисодий-моддий ҳаётни тиклаш қатор қийинчиликларни келтириб чиқарди. Ўзбекистонда яшаб келаётган мажбурий кўчирилган халқлар ҳаёти ҳам қониқарли даражада эмас эди. Улардаги асосий муаммолар: уй-жой, моддий таъминот етишмовчилиги, юқумли касалликлар, очлик ҳамда сиёсий чекловлар бўлиб, урушдан кейин ҳам ушбу муаммолар уларнинг доимий йўлдоши бўлиб қолган.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Маҳаллий тадқиқотчилар А.Раҳманқулова, П.Шадмонқулов; МДХ давлатлари тадқиқотчилари Бугай, Бердинских, Полян, Земсков Ўзбекистонга кўчирилган халқларнинг турмуш тарзи, ижтимоий аҳволи, маориф масалалари, моддий таъминоти муаммолари ҳақида ўз илмий мақола ва асарларида муҳим фикрларни билдириб ўтган. Аммо, Ўзбекистон ССРга депортация қилинган халқларнинг улар кўчирилган вақтидан бошлаб қандай ижтимоий-иқтисодий ва моддий ҳаёт кечирилганлиги кам ўрганилган масалалардандир. Ушбу муаммони ёритиб берувчи асосий манбавий ҳужжатлар Ўзбекистон Миллий архиви фондларида ўз аксини топган бўлиб, унда Ўзбекистон ССР ХКС қарорлари, Министрлар Совети ҳузуридаги кўчириш бошқармасига тегишли ҳисоботлар, актлар, ёзишмалар, шикоят ва тушунтириш хатлари, сўровномалар ва хулосавий ахборотлар жамланган. Ушбу ҳужжатлар орқали биз мажбурий кўчирилганларнинг ижтимоий-иқтисодий, моддий-маиший ва хўжалик ҳаёти ҳақида маълумотларга эга бўлишимиз мумкин.

Натижалар ва муҳокама. Ўзбекистон ССРга махсус кўчирилган халқлар дастлабки даврда жуда катта қийинчиликларга дуч келди. Ўзбекистон ССР ҳукумати қўллаган зарурий чораларга қарамасдан, депортация қилинган аҳолининг кескин континентал иқлим шароитига мослаша олмаганликлари, озиқ-овқат етишмовчилиги, яшаш учун зарур шарт шароитлар етарли эмаслиги, турли юқумли касалликларнинг авж олганлиги, тиббий хизмат яхши ташкил этилмаганлиги, очарчилик муаммоси махсус кўчирилган халқлар орасида катта йўқотишларни келтириб чиқарди. 1953 йилга қадар махсус кўчирилганларнинг ижтимоий ҳолати аянчли аҳволга келиб қолганди.

Ўзбекистон Миллий архиви фондларида мавжуд ҳужжатларнинг гувоҳлик беришича, Қашқадарё вилоятига уруш даврида Қирим минтақасидан 1780 оила, Грузия худудидан 130 оила кўчириб келтирилган бўлиб, улардан 860 оила колхозларга, 656 оила корхоналарга ишга бириктирилган. Қашқадарё вилояти Ижроия қўмитаси махсус кўчирилганлар гуруҳи Катта инспектори Широковнинг Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги кўчириш бошқармаси бошлиғи Ғофуров номига ёзган ҳисоботида 1946-1947 йилларда Қашқадарё вилоятида яшаб келаётган Қирим ва Грузия минтақасига мансуб кўчирилган аҳолининг моддий ҳаёти ачинарли аҳволда эканлигини, жумладан, Қамаша туманидаги 76 та махсус кўчирилган хўжаликка озиқ-овқат ва кийим кечаклар етишмаётганлиги, иш ҳақларининг ўз вақтида берилмаётганлиги, туман соғлиқни сақлаш вакиллари томонидан зарурий тиббий санитар хизмат кўрсатилмаётганлиги, Китоб туманида колхоз ва корхоналарга бириктирилган 922 хўжалик вакиллари 1947 йилдаги иш ҳақларининг тўлаб берилмаганлиги, бу ҳолат Шахрисабз туманида ҳам кузатилганлиги, махсус кўчирилганларнинг хўжалик-маиший аҳолининг ниҳоятда оғир эканлигини таъкидлаб ўтади[9]. Ҳужжатларда бундай ҳолат мажбурий кўчирилганлар жойлаштирилган бошқа вилоятларда ҳам кузатилганлигини кўришимиз мумкин. Жумладан, Бухоро вилояти Ижроия қўмитасининг катта инспектори Зырянов томонидан Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги кўчириш бошқармаси бошлиғи Ғофуров номига ёзилган ҳисобот аризасида келтирилишича, 1947-1948 йилларда Бухоро вилоятида яшаб келаётган “махсус кўчирилган” аҳолининг хўжалик турмуши учун зарур шароитлар: уй-жой масаласи тўлиқ ҳал этилмаган, улар учун уст ва

оёқ кийимлар ўз вақтида ва етарли миқдорда етиб бормаган, йирик ва майда қорамоллар барчага тенг тақсимлаб берилмаган [10]

Грузия ССРдан Бухоро вилоятига махсус кўчирилган аҳолининг 1947-1948 йилдаги ижтимоий хўжалик фаолити кўрсаткичлари акс этган ҳужжатларда махсус кўчирилганлар учун янги турар жойлар деярли қурилмаганлигини, улар вақтинча таъмирталаб уйларга жойлаштирилганлигини, юқумли касалликларга чалинган сони ортиб бораётганлигини, мактаб ёшидаги болаларнинг барчаси ўқишга қамраб олинмаганлиги кўришимиз мумкин [11].

1948 йилдан маҳаллий мутасадди вакиллар Бухоро вилояти Ижроия кўмитасининг катта инспектори Зырянов бошчилигида Бухоро вилоятининг Олот, Қорақўл, Свердловск туманларини ўрганиш натижасида аниқланган 241 та махсус кўчирилган оилалардаги камчилик ва етишмовчиликларни бартараф этишга ҳаракат қилишди [12].

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги кўчириш бошқармаси бошлиғи Ғофуров Зырянов юборган ҳисоботларга кўра Бухоро вилоятида махсус кўчирилган аҳоли орасида 1948 йил июль ҳолатига кўра 171 нафар юқумли касалликка чалинганлар аниқланганлиги сабабли Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш вазири Захидовга махсус кўчирилган аҳолига ўз вақтида зарур тиббий хизмат ташкил этиш лозимлигини таъкидлайди [13]. Шунингдек, у Ўзбекистон ССР Маориф вазири Муродхўжаевга Бухоро вилоятида махсус кўчирилган аҳоли болаларининг 2504 нафаридан бор йўғи 898 нафари мактаб таълимига жалб этилганлиги, 60 % ортиқ (1606 нафар) болалар таълим олишдан четда қолаётганлиги танқид қилиб, таълим бўйича туман бўлимлари 1948-1949 йилдан барча мактаб ёшидаги болаларни таълимга жалб этиш учун зарурий чоралар кўриши лозимлигини уқтиради [14]. Андижон вилоятида махсус кўчирилган аҳолининг аксарият қисми 12 квадрат метрлик кичкина квартираларда зич, қониқарсиз шароитларда 6-8 кишигача жойлаштирилган бўлиб, кийим-кечакларининг кўп қисми йиртилган, шунингдек, пойабзал ва бошқа зарурий моддий эҳтиёжлар етишмовчилиги юзага келган.

Андижон вилоятида саноат тармоқларида, хусусан, нефт конларида ишлайдиган одамлар қишлоқ жойларига жойлаштирилганларга қараганда кийим ва пойабзалда камроқ камчиликларни дуч келишган, улар иш билан таъминланган, меҳнатлари учун маош берилган. Аммо вилоят ижроия кўмитасида мажбурий кўчирилганлар ҳуқуқидан маҳрум этувчи чекловлар ўрнатилган эди. Хусусан улар комиссар ёки ҳудуд коммендантлари рухсатсиз туман ёки вилоят ҳудудини тарк этишига йўл қўйилмаган. Бу тартибни бузганларга нисбатан кучли жазо чоралари қўлланган. Мажбурий кўчирилган аҳолининг болалари Фабрика завод билим юртлари ва касб-ҳунар мактабларида ўқишга қабул қилишда ҳам чекловлари мавжуд бўлганлиги ҳужжатларда ўз ифодасини топган [15].

Мажбурий кўчирилган аҳоли хўжалик ҳаётини яхшилаш, уй-жой билан таъминлаш, таъмирлаш муаммоларини ҳал қилиш учун Қишлоқ хўжалик банки томонидан ажратилган ссуда ва кредитларнинг умумий ҳажми 50% дан кўп бўлмаган миқдорда бўлиб, бу иқтисодий ва хўжалик ҳаётни изга солишда ниҳоятда кам кўрсаткич ҳисобланарди. Бу ҳолат бошқа вилоятларда ҳам кузатилганлигини қуйидаги жадвалда келтирилган маълумотларда ҳам ўз аксини топган. Унга кўра 1945 йилнинг октябр

ойигача бўлган даврда депортация қилинган хўжалик оилалари учун ажратилган кредитларнинг вилоят бўйича тақсимооти кўрсаткичи келтирилган.

1-жадвал

№	Вилоятлар	Йиллик режа (минг рубл)	Берилган (минг рубл)	%
1	Тошкент	17400	11343	65,2
2	Андижон	6900	4224	61,2
3	Фарғона	6800	3332	49,0
4	Наманган	5600	2545	45,4
5	Самарқанд	7500	3654	48,7
6	Бухоро	2900	1482	51,1
7	Қашқадарё	4900	2650	54,1
8	Сурхандарё	-	-	-
9	Хоразм	-	-	-
	Жами	52000	29230	56,2

Самарқанд, Наманган, Фарғона вилоятларида кредитлаш режаси 50 % га ҳам етмаган, Сурхандарё ва Хоразм вилоятларида эса умуман моддий ёрдам учун пул маблағлари ажратилмаган, барча вилоятлар бўйича умумий кўрсаткич ҳам бор йўғи 56,2 фоизга тенг эди. Айрим ҳолатларда кўчирилган оилалар учун моддий ссуда ва кредит маблағларининг амалдор ва мутасадди вакиллар томонидан ноқонуний ўзлаштирилиши ҳолатлари ҳам кузатилган бўлиб, бу моддий ва маиший хўжалик ҳаёти учун ўзининг салбий оқибатлари келтириб чиқарди [16]. Очлик, етишмовчилик, юқумли касалликларнинг авж олиши, ойлик маошларининг ўз вақтида берилмаслиги, озиқ-овқат ва кийим-кечаклар билан етарли даражада таъминланмаганлиги мажбурий кўчирилган аҳоли орасида дастлабки даврда жуда катта йўқотишларни келтириб чиқарди.

Бу бир томондан мамлакат иқтисодиётининг урушдан кейин оғир шароитда эканлиги билан бошқа томондан, мажбурий кўчирилганларга нисбатан қўлланилган жазолаш сиёсатининг бир кўриниши сифатида қараш мумкин. Совет ҳокимияти томонидан 52 депортацион кампания ва 130 депортацион операциялар амалга оширилган. Миллионлаб совет фуқороларининг кўп сонли ва мажбурий кўчирилиши нафақат ташлаб кетилган ва кўчиб келинган ҳудудлар учун, балки бутун бир мамлакат учун жиддий демографик ва иқтисодий оқибатлар келтириб чиқарди.

Хулоса. Совет ҳокимияти даврида давлат душманлари билан ҳамкорликда айбланиб, тарихий яшаш жойларидан депортация қилинган халқларнинг муаммолари фақат қайта куриш йилларида жамоатчилик эътиборига тушди. Қатағон қилинган халқларга нисбатан тарихий адолатни тиклаш йўлидаги дастлабки қадамлардан бири СССР Олий Кенгашининг 1989 йил 14 ноябрда қабул қилинган “Мажбурий зўравонликка дучор бўлган халқларга нисбатан ноқонуний ва жиноий репрессив ҳаракатларни тан олиш ва уларнинг тарихий ватанларига кўчириш ва уларнинг ҳуқуқларини таъминлаш тўғрисида”ги Декларацияси бўлди. Унга кўра барча қатағон қилинган халқлар, уларга қарши давлат даражасида тухмат, геноцид, мажбурий кўчириш, миллий-давлат

тузилмаларини тугатиш кўринишидаги репрессив ҳаракатлар, уларга нисбатан қўлланилган террор ва зўравонлик ноқонуний ва жиноий деб топилади.

Совет ҳокимияти этник, миллий, қатағон сиёсатини нафақат алоҳида шахслар балки, бутун бир бошли халқлар бошига оғир мусибатлар ва жудоликлар келтирганлиги, оғир ижтимоий ва иқтисодий, демографик муаммоларни пайдо қилганлиги туфайли тарихдаги энг адолатсиз ва шавқатсиз сиёсат сифатида эътироф этиш мумкин.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Бердинский В.А. Спецпоселенцы. Политическая ссылка народов Советской России. – Москва: Новое литературное обозрение, 2005.
2. Бугай Н.Ф. Проблемы репрессий и реабилитации граждан: история и историография (XX в. – начало XXI в.). –Москва: Гриф и К, 2012.
3. Земсков В.Н. Спецпоселенцы в СССР. 1930-1960. Москва: Наука, 2005.
4. Пиримкулов Ш. Сургун қилинган поляк фуқоролари Ўзбекистонда (1941-1946). – Тошкент: Фан.2006.
5. Поболь Н.Л., Полян П.М. Сталинские депортации. 1928-1953. – Москва: МДФ: Материк, 2005.
6. Полян П. Не по своей воле. История и география миграций в СССР. –Москва: ОГИ-Мемориал, 2001.
7. Ўзбекистон тарихи (1917-1991 йиллар). Иккита китоб. Иккинчи китоб (1939-1991 йиллар). Масъул муҳаррирлар: Р.Абдуллаев, М.Рахимов, Қ.Ражабов.–Тошкент: O'zbekiston.2019. –Б.61.
8. Раҳманқулова А. Об использовании трудового потенциала депортированных народов в Узбекистане в конце 1930-х – 1940-е годы // Этнографическое обозрение. №5. 2006.
9. Ўзбекистон миллий архиви. 314-фонд,7-рўйхат , 24-иш, 359-360 варақ.
10. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 24-иш, 356-варақ.
11. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 24-иш, 355,381,389-варақлар.
12. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 24-иш, 374-варақ.
13. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 24-иш, 390-варақ.
14. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 24-иш, 391-варақ.
15. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 5-иш, 123-127-варақлар.
16. Ўзбекистон МА. 314-фонд,7-рўйхат, 26 -иш, 319-320-варақлар.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).